

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/konkursy-i-nagrody/konkurs-ksiazka-history/35481,Laureaci-2-edycji-konkursu-Ksiazka-Historyczna-Roku.html>
24.04.2024, 11:27

Laureaci 2. edycji konkursu „Książka Historyczna Roku”

Finał 2. edycji konkursu „Książka Historyczna Roku”

W niedzielę 8 listopada br. zostały ogłoszone wyniki 2. edycji konkursu „Książka Historyczna Roku”, organizowanego przez Telewizję Polską S.A., Polskie Radio SA oraz Instytut Pamięci Narodowej. Uroczysta gala odbyła się w Studiu Koncertowym Polskiego Radia im. W. Lutosławskiego w Warszawie, przy ul. Zygmunta Modzelewskiego 59.

Nagrody w konkursie „Książka Historyczna Roku” przyznano w dwóch kategoriach:

Najlepsza książka naukowa opisująca losy Polski i Polaków w okresie PRL:

- Nagrodę Jury i Nagrodę Czytelników otrzymała książka:
„Siostry zakonne w obozach pracy w PRL w latach 1954-1956” autorstwa **Agaty Mirek**

Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku:

-

Nagrodę Jury otrzymała książka

„Wysiedlenia, wypędzenia i ucieczki 1939-1959. Atlas ziem Polski. Polacy, Żydzi, Niemcy, Ukraińcy”,

autorzy: Grzegorz Hryciuk, Małgorzata Ruchniewicz, Bożena Szaynok, Andrzej Żbikowski, pod red. Witolda Sienkiewicza, autora map i komentarzy do fotografii

-

Nagrodę Czytelników otrzymała książka

„Rotmistrz Witold Pilecki 1901-1948” autorstwa **Jacka Pawłowicza**

Zwycięzcy otrzymali statuetki i nagrody pieniężne, których łączna kwota wynosi 60 000 złotych. Fundatorami nagród są: Telewizja Polska S.A., Polskie Radio SA oraz Instytut Pamięci Narodowej.

Celem konkursu o nagrodę im. Oskara Haleckiego jest popularyzowanie dziejów Polski XX wieku oraz krzewienie czytelnictwa książek historycznych. Laureaci są wyłaniani w trzech etapach konkursu. W pierwszym etapie sześciuosobowe jury w składzie: prof. dr hab. Piotr Franaszek, prof. dr hab. Tomasz Gąsowski, dr hab. Andrzej Nowak, prof. dr hab. Wojciech Roszkowski, prof. dr hab. Andrzej Chwalba oraz prof. dr hab. Wiesław Wysocki wybrało spośród zgłoszonych do konkursu te pozycje książkowe, które spełniały wymagania określone w regulaminie. W drugim etapie jury wybrało po 10 książek z każdej kategorii. W ostatnim, trzecim etapie jurorzy oraz czytelnicy (w drodze głosowania internetowego) wybrali najlepszą książkę w każdej kategorii.

Poniżej po 10 książek z każdej kategorii, spośród których wyłonione zostały książki laureatki.

I Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w okresie XX wieku

1. Zofia Wóycicka, „Przerwana żałoba. Polskie spory wokół pamięci nazistowskich obozów koncentracyjnych i zagłady 1944-1950”

- Zdaniem Zofii Wóycickiej nigdy nie udało się nam zamknąć społecznej żałoby po zakończeniu II wojny światowej. Pierwszym powojennym latom towarzyszyły bolesne, bo wciąż żywe spory o okupacyjne dziedzictwo. O bagaż, którego tragiczną częścią była pamięć hitlerowskich obozów zagłady na terenie Polski. Dyskusje, które rozgorzały wtedy między uczestnikami i świadkami wydarzeń a komunistyczną władzą i propagandą, stopniowo wyciszano, aż do skutecznego zduszenia. Ten okres historii naszego kraju również zawiera tematy tabu, które zdaniem autorki trzeba ujawnić i przepracować jak najpełniej. Praca wiele także wnosi do obrazu kształtowania się świadomości historycznej Polaków.

2. Henryk Walczak, „Sojusz z Rumunią w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918-1931”

- Okazuje się, że dwustronne umowy wojskowe, zawierane przed wojną między Polską i Rumunią, prócz oczywistego znaczenia militarnego, jakie miały dla naszego kraju, odegrały także doniosłą rolę w dyplomatycznych stosunkach państw Europy Środkowej. W oparciu o bogaty historyczny materiał źródłowy autor stworzył fascynujący opis działań przedwojennej dyplomacji. Świat dyplomatycznych zabiegów, wojskowych negocjacji i gospodarczych układów. Przez nakreślenie sylwetek konkretnych postaci historycznych tego okresu udało mu się osiągnąć frapujący obraz słabo znanego wycinka dziejów II RP.

3. Dariusz Radziwiłłowicz, „Polskie formacje zbrojne we wschodniej Rosji oraz na Syberii i Dalekim Wschodzie w latach 1918-1920”

- Dzieje Dywizji Syberyjskiej to prawie dwa lata heroicznych bojów Polaków zebranych z terenu całego imperium rosyjskiego. Jak jeden mąż przystąpili oni do tworzenia własnych formacji wojskowych. Czekali ich nadludzkie zmagania z wrogiem, z surowym klimatem, niedożywieniem i z własną słabością. Ale oznaczały też krzewienie cywilizacji i podtrzymywanie polskości i narodowego ducha wśród rodaków mieszkających na Syberii. Książka Dariusza Radziwiłłowicza jest cennym uzupełnieniem wiedzy na temat polskich formacji wojskowych walczących na frontach I wojny światowej. Autor przygotował ją po wnikliwych kwerendach w archiwach krajowych i zagranicznych.

4. Piotr Potomski, „Generał broni Stanisław Władysław Maczek (1892-1994)”

- Nominowana książka to pierwsza pełna biografia gen. Stanisława Maczka, ukazująca zarówno jego sylwetkę jak i wpływ jego osobowości na kształt epoki. Czas życia bohatera to kilka wielkich okresów w dziejach naszego narodu – dzieciństwo i wczesna młodość przypadły na schyłek zaborów, lata dojrzałe na dwudziestolecie międzywojenne i okres II wojny światowej, a jesień życia na powojenną emigrację. W książce nie pominięto także wątków z życia rodzinnego generała, stanowiących cenne uzupełnienie charakterystyki tej postaci.

5. Piotr Niwiński, „Działania komunistycznego aparatu represji wobec środowisk kombatantów wileńskiej AK 1945-1980”

- Pierwsza książka dokumentująca działania komunistycznego aparatu represji wobec jednego ze środowisk kombatanckich – żołnierzy wileńskiej AK. Według UB i SB stanowili oni zbiorowość szczególnie niebezpieczną, traktowano ją więc wyjątkowo surowo. To jedyny znany przypadek, kiedy kwalifikowano ludzi jako przestępców wyłącznie ze względu na miejsce urodzenia. Autor ukazał mechanizmy bezwzględnej inwigilacji, a także planowego skłócania środowisk patriotycznych. Przykładem może być choćby „Akcja X”, jedno z największych przedsięwzięć represyjnych w komunistycznej Polsce.

6. Agata Mirek, „Siostry zakonne w obozach pracy w PRL w latach 1954-1956”

- Autorka podjęła próbę przedstawienia jednej z najbardziej tragicznych kart najnowszej historii żeńskich wspólnot zakonnych w Polsce – przetrzymywanie ponad tysiąca sióstr w obozach pracy przymusowej. Dlaczego zakonnice prowadzące na Ziemiach Zachodnich głównie działalność opiekuńczo-wychowawczą i dobroczynną, stały się obiektem tak bezprecedensowego aktu terroru jakim były wysiedlenia? Publikacja jest próbą opisanie działań władz PRL, które ograniczając działalność wspólnot zakonnych dążyły do stopniowego

wyeliminowania sióstr z życia społecznego, co z czasem miało w Polsce doprowadzić do likwidacji zakonów w ogóle.

7. Piotr Majewski, „Ideologia i konserwacja. Architektura zabytkowa w Polsce w czasach socrealizmu”

- Ta książka maluje obraz powojennej odbudowy Warszawy i innych polskich miast. Szczególnie uważnie analizuje towarzyszące odbudowom dyskusje w gronach konserwatorów i architektów. Tłem sporów o wizję rekonstrukcji tkanki miejskiej i roli w niej budynków zabytkowych był rosnący nacisk ideologiczny. Autor opisuje, jak odbudowa zabytków stała się ważnym elementem legitymizacji komunistycznej władzy oraz elementem indoktrynacji życia publicznego. Obrazuje również, jak dalece ingerencje władz partyjnych zmieniały koncepcje architektoniczne i urbanistyczne.

8. Krzysztof Lesiakowski, „Powszechna organizacja »Służba Polsce« (1948-1955). Powstanie - działalność - likwidacja”

- Historia założenia, zorganizowania i funkcjonowania jednej z kluczowych formacji w komunistycznym modelu wychowawczym – słynnej „Służby Polsce”, organizacji paramilitarnej przeznaczonej dla młodzieży, a kontrolowanej przez władze partyjne za pośrednictwem ZMP. Służącej także za narzędzie represji w stosunku do młodzieży z grup uznanych przez władze za wrogie politycznie. Książka analizuje jej zadania i sposoby ich realizacji. Ukazuje miejsce i funkcje „Służby Polsce” w planach tworzenia przez władze komunistyczne nowego społeczeństwa, ukształtowanego na obraz i podobieństwo modelu radzieckiego.

9. Krzysztof Kosiński, „Historia pijaństwa w PRL. Polityka - obyczaje - szara strefa - patologie”

- Wnikliwa analiza jednego z ważniejszych zjawisk w społecznym życiu PRL: masowego nadużywania alkoholu. Pijaństwo posłużyło tu za hasło wywoławcze przywołujące wiele innych zjawisk, takich jak braki i niedobory, zmiany obyczajowe związane z emancypacją młodzieży i kobiet, rola Kościoła katolickiego, „szara strefa”, „margines społeczny” czy kryzys rodziny. Książka ukazuje problem pijaństwa w PRL w sposób wieloaspektowy. Autor wykorzystał bogatą bazę źródłową – od dokumentów najwyższych władz partyjnych i państwowych, po literaturę i film. Dzięki temu zachował równowagę między naukowym referatem a ozdobioną anegdotą autentyczną relacją.

10. Mariusz Bechta, „Między Bolszewią a Niemcami. Konspiracja polityczna i wojskowa Polskiego Obozu Narodowego na Podlasiu w latach 1939-1952”

- Tom poświęcony jest przejściu członków Stronnictwa Narodowego, Obozu „ABC”

lub „Falangi” w nowe formy organizacyjne podczas II wojny światowej. Przedstawia ofiarne angażowanie narodowców w tworzenie lokalnych struktur Polskiego Państwa Podziemnego. A także – mimo odmiennych racji politycznych – ich udział w akowskiej akcji „Burza” w 1944 roku. Walkę tych struktur z okupantem niemieckim i sowieckim dokumentuje tragiczny epilog podziemia narodowego z Podlasia, które po wejściu Armii Czerwonej podzieliło los struktur po-akowskich, ponosząc – tak jak i one – polityczną porażkę.

II Najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski XX wieku

1. Patrycja Bukalska we współpracy ze Stanisławem Aronsonem, „Rysiek z Kedywu. Niezwykłe losy Stanisława Aronsona”

- „Naprawdę nie wiem, kim jestem, za każdym razem zdaje mi się, że jestem kimś innym...” Życiowe przypadki Ryśka – Stanisława Aronsona – są tak niezwykle, że zdają się niemal niemożliwe. Przeżył getto, bohaterstwo walczył w Powstaniu Warszawskim. Był żołnierzem zarówno armii Andersa, jak i Izraelskich Sił Obronnych. Historia rzucała go na wszystkie strony świata. Dzieciństwo spędził w Łodzi, sowiecką okupację we Lwowie. Uciekł z pociągu jadącego do Treblińki, by walczyć w elitarnym bojowym oddziale Armii Krajowej. Polskę opuszczał w obawie przed prześladowaniami NKWD. Zderzenie soczystej narracji autorki i trzeźwego głosu samego bohatera sprawia, że otrzymujemy niepowtarzalną szansę poznania Ryśka-Stanisława Aronsona.

2. Marek Rezler, „Powstanie wielkopolskie 1918-1919. Spojrzenie po 90 latach”

- Wydarzenia z lat 1918-1919 jako fragment zaangażowania Wielkopolan w polskie walki narodowo-wyzwoleńcze. Prawdziwy obraz wydarzeń, które obrosły legendą, jak szturm na gmach Prezydium Policji, albo mitów, jak choćby ten o rzekomej niechęci marszałka Piłsudskiego do wielkopolskiego zrywu powstańczego. Oprócz szeroko zarysowanego tła politycznego autor opisał działania militarne razem z mało znanymi epizodami. Szczegółowo poznajemy niedoceniany, choć ogromny wkład wielkopolskich żołnierzy w powstrzymanie bolszewickiej inwazji.

3. Jacek Pawłowicz, „Rotmistrz Witold Pilecki 1901-1948”

- Album zawiera m.in. niepublikowane dotychczas zdjęcia z rodzinnej kolekcji rotmistrza. Prezentuje życie Witolda Pileckiego od jego najmłodszych lat, aż po okrutny mord, dokonany na rotmistrzu 25 maja 1948 r. Ciekawe fotografie ukazują Pileckiego jako skauta i uczestnika wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920, aktywnego obywatela Ziemi Nowogrodzkiej. Żołnierza Polskiego Państwa Podziemnego, ochotnika w obozie KL Auschwitz, powstańca ze „Zgrupowania Chrobry II”, a po wojnie – konspiratora budującego siatkę wywiadowczą. Ostatnia

odsłona to aresztowanie, wyrok i męczeńska śmierć w mokotowskim więzieniu z rąk ubeckich oprawców.

4. Tadeusz Olszański, „Kresy Kresów. Stanisławów”

- To jedna z tych książek, które czyta się z zapartym tchem. Tadeusz Olszański powraca pamięcią do kraju lat dziecińczych i niejako mimochodem charakteryzuje życie i obyczaje mieszkańców przedwojennego grodu. Pisze o tym, co na ogół uznaje się za mało istotne, a co jednak nadaje książce specyficzny, ciepły wymiar – obyczajowych ciekawostkach – o swoistej modzie na żony pochodzące z Węgier, o ojcu – lekarzu, Judymie, który dwa razy w tygodniu przyjmował za darmo biednych ludzi. Wspomina przeżyte na kresach dzieciństwo, wrażenia ze szkoły, zabawy z kolegami. Utrwała też pięknie postać swojej niani i jej niezwykłego męża. Olszański próbuje ocalić przed zapomnieniem bliskich i znajomych, prezentując ich na tle malowniczego miasta, które chciałby otoczyć szczególną opieką i pamięcią.

5. Anna Machcewicz, „Kazimierz Moczarski. Biografia”

- Pierwsza pełna biografia Kazimierza Moczarskiego uświadamia symboliczne niemal znaczenie jego losów. Autor „Rozmów z Katem” wyszedł zwycięsko ze wszystkich prób, jakie stawiały przed nim los i historia. Rzucił się w wir konspiracyjnej walki z hitlerowskim okupantem i nie przerwał jej nawet po upadku Powstania Warszawskiego. Przetrwał stalinowskie represje, choć rozłączono go na ponad 10 lat z ukochaną żoną. Nie wyrzekł się swoich poglądów, a osobistą tragedię – ciężką chorobę jedyne dziecko – przekuł w działanie na rzecz społecznego dobra. Na dodatek stworzył dzieło o przesłaniu, które zdaniem wielu dorównuje rangą przesłaniu dzieł Sołżenicyna!

6. Grzegorz Hryciuk, Małgorzata Ruchniewicz, Bożena Szaynok, Andrzej Żbikowski, „Wysiedlenia, wypędzenia i ucieczki 1939-1959. Atlas ziem Polski. Polacy, Żydzi, Niemcy, Ukraińcy”

- Atlas to dokumentalny zapis deportacji, przesiedleń, ucieczek, przymusowych poborów do wojska i wywózek do pracy przymusowej. Takie były po prostu doświadczenia różnych narodów zamieszkujących tereny przedwojennej Polski. Prezentując obecny stan wiedzy historycznej, atlas ma być nie tylko głosem w dyskusji specjalistów, ale – dzięki swojej formule – przede wszystkim pozwolić na przybliżenie masowemu czytelnikowi tej tak ważnej części narodowej historii. Kontrowersyjnej ale i ciekawej. Być może znajdą w nim dramatyczną część osobistego losu, symboliczne upamiętnienie przeżyć swoich najbliższych – rodziców, dziadków, pradziadków.

7. Jerzy Eisler „Polskie miesiące, czyli kryzys(y) w PRL”

- Praca prof. Jerzego Eislera jest efektem wieloletnich przemyśleń dotyczących specyficznego „polskiego kalendarza”, czyli wydarzeń, do których doszło w naszym kraju w czerwcu i październiku 1956 r., w marcu i sierpniu 1968 r., grudniu 1970 r., czerwcu 1976 r., sierpniu 1980 r. oraz grudniu 1981 r. Autor zastanawia się, czym były poszczególne „polskie miesiące”, co je łączy, a czym się różniły. Książka ukazuje wydarzenia i sytuację w Polsce w owych miesiącach pod różnymi kątami: analizuje, w jakim stopniu stanowiły przełom w historii PRL, w jakim były wyrazem społecznego protestu i jaką rolę odegrała w każdym z nich prowokacja polityczna.

8. Grzegorz Eberhardt „Pisarz dla dorosłych. Opowieść o Józefie Mackiewiczu”

- Józef Mackiewicz budzi emocje. Był i jest niewygodny. Przez swój bezkompromisowy antykomunizm, przez ostry język. Jeden z najciekawszych polskich pisarzy i intelektualistów jest dziś w czołówce zapomnianych i niedrukowanych. Grzegorz Eberhardt bada przyczyny tego paradoksu. Przekopał krajowe i zagraniczne archiwa, korespondował ze świadkami epoki, konfrontował świadectwa, prowadził wręcz swoje własne śledztwo. Chce pokazać, dlaczego naoczny „świadek Katynia” przez kilkadziesiąt lat żył w nędzy, a do dziś pozostaje postacią tak bardzo nieznaną.

9. Marek Cisek, Joanna Dufrał, Krzysztof Filipow, Krzysztof Jeżewski, Michał Klimecki, Mirella Kurkowska, Jarosław Kurkowski, Jacek Majchrowski, Wacława Milewska, Tomasz Nałęcz, Hanna Szczechowicz, Maria Zientara, „Legenda Legionów”

- Książka jest barwną panoramą czynu legionowego czasów pierwszej wojny światowej. Opowiada nie tylko historię walki zbrojnej polskich żołnierzy, ale i drogę powstania tej formacji. Znajdziemy tu rozdziały dotyczące poglądów i autorytetów pokolenia Józefa Piłsudskiego, niezwykłych kobiet w Legionach, ale także opisujące dzień powszedni legionistów. Inne, choć dotyczą sztuki i literatury, także pozwalają lepiej zrozumieć fenomen idei Legionów. Tak szerokie spojrzenie pozwala w pełni przedstawić rolę, jaką w świadomości ówczesnych Polaków odegrały Legiony i skąd wzięła się ich szczególna sława w kraju i za granicą.

10. Józef Szaniawski, „Marszałek Piłsudski w obronie Polski i Europy”

- Książka jest pierwszym albumem o Marszałku Józefie Piłsudskim. Prawie 200 unikalnych ilustracji – wiele publikowanych po raz pierwszy! Publikacja wpisuje się w kilka rocznic – 140. rocznica urodzin Marszałka, 90. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości i 90. rocznicę zwycięstwa Wojska Polskiego w Bitwie Warszawskiej. Autor albumu chce je wykorzystać jako szansę ukazania młodemu pokoleniu postaci Józefa Piłsudskiego. Dla bardziej wnikliwego poznania spuścizny,

którą pozostawił – przemyśleń o Polsce, o Europie i świecie. Jego refleksji o Ojczyźnie i o nas, które wydają się być aktualne i wciąż na czasie.

Więcej informacji: www.ksiazkahistorycznaroku.pl

[Zainstaluj wtyczkę Flasha](#) aby zobaczyć odtwarzacz.